

לשוננו לעם

עורכים: א' אברונין, מ' אזרחי וי' פרץ

מתוך

כרך א, חוברת ה-ו, תש"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

צורות לשון

א' אברונין

רבוי ויחיד בשמות

כידוע באים שמות רבים רק בצורת רבוי, כגון נעורים, בחורים, בחורות, ניר שואין, קידושין וכדומה. שמות אלה אין לגזור מהם את היחיד כלל, שכן זוהי דרך שמושם בלשון. ואם תגזור את השם ביחיד, יהיה לו משמע אחר; למשל: מן קידושין — קידוש, שהראשון הוא קידושי אשה לבעלה והשני קידוש השם, קידוש השבת, המועד וכדומה. אולם יש שמות, שבאו במקרא ברבוי ויש לגזור מהם גם את השם ביחיד, אלא שבמקרה לא בא היחיד במקרא, אבל דוברי עברית נכשלים בהם גם בדבור וגם בכתב. והנה דוגמאות:

(א) „כנים“ (כ' צרויה): מן הכתוב „כנים אנחנו“ (בראשית מב, יא) גוזרים בטעות את היחיד כנה (כ' צרויה, ג' סגולה), כאלו שרשו „כנה“ מגזרת ל"ה על דרך גאים — גאה, נכים — נכה, ולא היא: כנים הוא משרש „כון“ גזרת ע"ו שממנו „נכון, נכונה“ ויש לדמות אותו אל לצים — לץ מן „לוצ“, מתים — מת

מן „מות“. ומן כנים צ"ל ביחיד כן, וכבר העירותי על זה כמה פעמים ועדיין יש עוד טועים, למשל ב„מאזנים“ חוב' ב' (קי"ח) עמוד 144 : „המאמץ הישובי הברור הנה הסהור“.

(ב) „מרודים“ במקרא בא : א) כשם גם ברבוי : „זכרה ירושלים ימי עניה ומרודה“ (איכה א. ז) וגם ביחיד : „זכור עניי ומרודי“ (שם ג, יט. ב) כתאר רק ברבוי : „עניים מרודים“ (ישעיה נח, ז). והנה קראתי באחד הגליונות של השבועון „במישור“ : „עני מרודה“ (מ' בשוא, ד' בסגול) פעמים אחדות, וזוהי טעות וצ"ל : עני מרוד (מ' קמוצה), שהרי אילו היו „מרודים“ מן „רדה“ (ל"ה) על דרך מנוקים, מצחים מן נקה, צוה, צריך היה לנקד מלה זו : מרדלם (ר' בקבוץ, ד' דגושה) כדין בינוני סועל על דרך מצפים וכדומה, ומכיון שבמקרא בא „מרודים“ מלא ויו וד' רפה סימן הוא שאינו אלא רבוי מן מרוד (מ' קמוצה) כמו מסורים מן מסור, חשובים מן חשוב.

(ג) „גבונים“ נמצא פעמים בתהלים סח, טז—יז : „הרים גבונים“ (ג' ראשונה בקבוץ. ג' שניה דגושה וחרוקה). לפי זה צריך ביחיד לבוא „גבנן“ (ג' ראשונה בחולם חסר) כמו אדם, צהב — אדמים, צהבים. בטקסטים לא מנוקדים משתבשים ואומ'

רים גבנון — ג' שרוקה, ואפילו המשוררים
המנקדים את שאריהם מנקדים „גבנון“ בג'
שרוקה. למשל בשיר „שמש אביב נטה
ימה“ — על ראש גבנון (ג' שרוקה) בודד
יושב לו המשורר*).

(ד) „הורים“ מן הכתוב „על ברכות
הורי“ (בראשית מט, כו) ; „בזלזול הורים
ומורים“ (על חטא). והיחיד ? והנה כבר
עמד על זה מר טרוכה („הצופה“ ג' טבת)
שרבים אומרים „הור“ ביחיד. ובצדק העיר
שצ"ל „הורה“ (ר' בסגול) על האב בכה פן
קונים — קונה. גם ה ד ח י ה, שדחה ראיתו
של מר גור מן הורו „בדרכי הורו הלך“
(פיוט קרובות „קם בנו“ לב' שבועות)
שביחיד הוא הור, היא נכונה, שאם אמנם
לא מצינו במשנה „שדו“ אלא תמיד

(*) הערה לגבנון : בנקודו של שם זה
ביחיד נתבלבלו בעלי מלונים רבים. סין
מביא היחיד „גבנון“ מלא, אעפ"י שאין
לו ראיה אחרת חוץ מן הכתוב בתהלים
גבננים. וכן דלמן. בן-יהודה מביא גבנון
מלא ושולח לעיין גם גבנון חסר, את החסר
אינו מנקד כהלכה בחולם חסר אלא בקבוץ.
וזה משונה. היכן מצא דוגמא של שם
בקבוץ חסר בסופו, שיבוא בנטיה דגושה?
רק במלונים של שטינברג וגזניוס וכן
במנדלקרן (היכל הקודש) מנוקד היחיד „גב-
נן“ (ג' בחולם חסר) כהלכה.

„שדהו“, הלא יש במשנה „כל שלא חס על
כבוד קונו“ (חגיגה ב, א.), בעוד שבכתוב
בא „ידע שור קונהו“ (ישעיה א. ג), אלא
שיש להוסיף שבשביל חרוז או משקל מו-
תר למשורר להשתמש ב„הור“ במקום
„הורה“ שכבר השתמש כך הראב“ע
בשירו „זכור אחי“ (הוצאת כהנא) ו„קם
בלעם להור בלק זבחו“, כלומר בלעם שחט
צפור אבי בלק.
